

LIETUVOS BANKO POZICIJA DĖL KRIPTOTURTO IR PIRMINIO KRIPTOTURTO ŽETONŲ PLATINIMO

Lietuvos bankas, analizuodamas finansų rinkos dalyvių ar jais ketinančių tapti subjektų verslo modelius, susijusius su kriptoturtu, įvertinęs 2020 m. Europos Komisijos pasiūlymą dėl Europos Parlamento ir Tarybos reglamento dėl kriptoturto rinkų (MiCA)¹, Europos bankininkystės institucijos (EBI, angl. *European Banking Authority*) 2019 m. ataskaitą dėl kriptoturto², Europos Centrinio Banko (ECB, angl. *European Central Bank*) poziciją kriptoturto klausimais³, Finansinių veiksmų darbo grupės (FATF) rekomendacijas dėl kriptoturto⁴, taip pat kriptoturto keliamas rizikas ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 12 dalimi, parengė poziciją dėl kriptoturto ir pirminio kriptoturto žetonų platinimo (angl. *Initial Coin Offering*, ICO).

Pozicija skirta potencialiems ir esamiems finansų rinkos dalyviams⁵ (toliau – finansų rinkos dalyviai, arba FRD), taip pat subjektams, siekiantiems Lietuvoje vykdyti pirminį kriptoturto žetonų (toliau – žetonų) platinimą arba suteikti galimybę Lietuvos vartotojams įsigyti šių produktų. Pažymėtina, kad ši pozicija negali būti vertinama kaip oficialus teisės aktų aiškinimas. Kadangi Lietuvos bankas atitinkamus sprendimus priima atsižvelgdamas į konkrečių faktinių aplinkybių visumą, ši pozicija taip pat negali būti vertinama kaip Lietuvos banko sprendimas konkrečiu atveju.

Galimos įvairios kriptoturto formos, pvz., atsiskaitymams ir mokėjimams skirtas kriptoturtas, su tradicinėmis valiutomis ar kitu turtu susietas kriptoturtas, teisę naudotis paslaugomis ar gauti prekių suteikiantis kriptoturtas, kitų ypatybių turintis kriptoturtas.

Šioje pozicijoje vartojamos sąvokos suprantamos taip, kaip jos apibrėžtos FATF rekomendacijose:

1. Kriptoturtas (virtualusis turtas) – skaitmeninė vertės išraiška, kuri gali būti parduodama ar perduodama skaitmeniniu būdu ir panaudota mokėjimo ar investavimo tikslais. Kriptoturtas neapima skaitmeninių tradicinių valiutų (teisėtų mokėjimo priemonių), vertybinių popierių ir kitų finansinių priemonių išraiškų, aprašytų kitose FATF rekomendacijose.

2. Kriptoturto (virtualiojo turto) paslaugų teikėjai – fiziniai ar juridiniai asmenys, neaprašyti kitose FATF rekomendacijose, verslo tikslais vykdantys vieną ar kelias toliau įvardytas veiklas ar operacijas dėl kitų fizinių arba juridinių asmenų ar jų vardu:

- a) kriptoturto keitimas į tradicines valiutas;
- b) kriptoturto keitimas į kriptoturtą;
- c) kriptoturto perdavimas;
- d) kriptoturto ar instrumento, suteikiančio kriptoturto kontrolę, saugojimas ir (ar) administravimas;
- e) kriptoturto išleidimas ir (ar) pardavimas arba dalyvavimas teikiant su tuo susijusias paslaugas.

I. DĖL FINANSINIŲ PASLAUGŲ TEIKIMO VEIKLOS ATSKYRIMO NUO VEIKLOS, SUSIJUSIOS SU KRIPTOTURTU

Atsižvelgdamas į aptariamo klausimo aktualumą finansų rinkos dalyviams, siekdamas formuoti vienodą finansų rinkos dalyvių praktiką dėl jų vykdomos finansinių paslaugų teikimo veiklos atskyrimo nuo veiklos, susijusios su kriptoturtu, Lietuvos bankas pateikia **kriterijus ir reikalavimus**, kurių, jo manymu, turėtų laikytis finansų rinkos dalyviai. Pozicijos I dalyje

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52020PC0593&from=EN>.

² <https://www.eba.europa.eu/sites/default/documents/files/documents/10180/2545547/67493daa-85a8-4429-aa91-e9a5ed880684/EBA%20Report%20on%20crypto%20assets.pdf>.

³ <https://www.ecb.europa.eu/pub/pdf/scpops/ecb.op223~3ce14e986c.en.pdf>.

⁴ <https://www.fatf-gafi.org/media/fatf/documents/recommendations/RBA-VA-VASPs.pdf>.

⁵ Finansų rinkos dalyviai – Lietuvos banko prižiūrimi finansų rinkos dalyviai, nurodyti Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 1 dalyje.

pateikti kriterijai ir reikalavimai netaikomi tais atvejais, kai vykdoma veikla yra susijusi su skaitmeniniu būdu atvaizduojamais vertybiniais popieriais, tradicinėmis valiutomis ir kitomis finansinėmis priemonėmis, kurie pagal teisės aktus yra laikomi vertybiniais popieriais, elektroniniais pinigais, kitomis finansinėmis priemonėmis ir kuriems taikomi išleidimą, platinimą, prekybą ir kitą su tuo susijusią veiklą reglamentuojančių teisės aktų reikalavimai.

2014 m. sausio 31 d. Lietuvos bankas, vadovaudamasis EBI įspėjimu dėl „virtualių valiutų“, paskelbė poziciją⁶, kuria įspėjo vartotojus apie galimas „virtualių valiutų“ rizikas. 2014 m. liepos 16 d. Lietuvos bankas, vadovaudamasis EBI nuomone dėl „virtualių valiutų“⁷, pasiūlė kredito įstaigoms, mokėjimo įstaigoms ir elektroninių pinigų įstaigoms susilaikyti nuo „virtualių valiutų“ pirkimo, laikymo ar pardavimo, siekiant sumažinti riziką, kylančią dėl „virtualių valiutų“ schemų ir reguliuojamų finansinių paslaugų sąveikos, įskaitant rizikas, susijusias su pinigų plovimu ir kitais finansiniais nusikaltimais ir su rinkos dalyvių, dalyvaujančių „virtualių valiutų“ schemose, finansinio pajėgumo neaiškumu ir neapibrėžtumu⁸.

Lietuvos bankas taip pat yra pateikęs atsakymus atskiriems finansų rinkos dalyviams, informuodamas, kad veikla, susijusi su kriptoturtu, nėra suderinama su finansinių paslaugų teikimu, todėl veikla, susijusi su kriptoturtu, turėtų būti atskirta nuo FRD veiklos.

1. Finansų rinkos dalyviai, teikiantys finansines paslaugas⁹, neturėtų dalyvauti veikloje ar teikti paslaugų, susijusių su kriptoturtu.

Su kriptoturtu susijusia veikla ar paslaugomis laikytinas kriptoturto pirkimas, laikymas ar pardavimas, ICO vykdymas ar žetonų platinimas, operacijos, atliekamos su kriptoturtu, kriptoturto keitimo veikla, lėšų investavimas į kriptoturtą ir investicinių paslaugų, susijusių su kriptoturtu, teikimas, išskyrus atvejus, kai tai laikytina investavimu į finansines priemones, fondų, skirtų investuoti į kriptoturtą, kūrimas, išskyrus profesionaliesiems investuotojams skirtus fondus, kriptoturto piniginių administravimas ir kita panaši veikla. FRD turėtų nesudaryti sąlygų atsiskaityti kriptoturtu FRD išduotomis mokėjimo priemonėmis (pvz., iš anksto apmokėtomis (angl. *pre-paid*), debeto ar kredito kortelėmis ir pan.), nesusieti FRD išleistų (išduotų) mokėjimo priemonių su kriptoturto sąskaitomis, nepriimti kriptoturto, įsipareigojant jį gražinti su palūkanomis arba be jų, nesuteikti paskolų kriptoturtu, nepriimti įsipareigojimų užtikrinimo priemonių kriptoturtu (išskyrus atvejus, kai kriptoturto žetonai yra laikomi vertybiniais popieriais).

Pažymėtina, kad vertimasis su kriptoturtu susijusia veikla gali būti nesuderinamas su FRD veiklą reglamentuojančiais teisės aktais ir būti pagrindas neišduoti licencijos ar atšaukti išduotą licenciją. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos bankų įstatymo 4 straipsnio 3 punkte nurodyta, kad bankas, be finansinių paslaugų teikimo, gali verstis tik tokia kita veikla, be kurios neįmanoma teikti finansinių paslaugų, kuri padeda teikti finansines paslaugas ar yra kitaip tiesiogiai susijusi su finansinių paslaugų teikimu. Taip pat elektroninių pinigų ir mokėjimo įstaigų, kolektyvinio investavimo subjektų dalyvavimas su kriptoturtu susijusioje veikloje būtų nesuderinamas su Lietuvos Respublikos elektroninių pinigų ir elektroninių pinigų įstaigų įstatymo 13 straipsnio 8 dalimi ir 14 straipsnio 10 dalimi, Lietuvos Respublikos mokėjimo įstaigų įstatymo 5 straipsnio 8 dalimi ir 7 straipsnio 8 dalimi ir Lietuvos Respublikos kolektyvinio investavimo subjektų įstatymo 4 straipsnio 3 ir 4 dalimis.

2. Laikydami šios pozicijos 1 punkto, finansų rinkos dalyviai turėtų užtikrinti finansinių paslaugų veiklos atskyrimą nuo veiklos, susijusios su kriptoturtu, ir užtikrinti tinkamą ir neklaidinančią komunikaciją dėl FRD teikiamų paslaugų pobūdžio.

2.1. FRD, teikdamas klientams finansines paslaugas, neturėtų prisiimti su kriptoturtu susijusių rizikų. Tais atvejais, kai FRD teikia paslaugas kartu su trečiųjų asmenų teikiamomis su kriptoturtu susijusiomis paslaugomis, turi būti aiškus šių paslaugų atskyrimas, pagal kurį visos

⁶ <http://www.lb.lt/lietuvos-bankas-perspeja-del-virtualiu-valiutu-naudojimo>.

⁷ <https://www.eba.europa.eu/documents/10180/657547/EBA-Op-2014-08+Opinion+on+Virtual+Currencies.pdf>.

⁸

<http://www.lb.lt/eba-siulo-galimus-reikalavimus-del-virtualiu-valiutu-reguliavimo-rezimo-ir-teikia-patarima-finans-u-istaigoms-del-siu-valiutu-isigijimo-laikymo-ar-pardavimo>.

⁹ Finansinės paslaugos – paslaugos, apibrėžtos Lietuvos Respublikos finansų įstaigų įstatyme, taip pat draudimo veikla, nurodyta Lietuvos Respublikos draudimo įstatyme.

su kriptoturtu susijusios likvidumo, rinkos (pvz., kainos kitimo), kredito (pvz., sandorio šalies nemokumo), operacinės (pvz., techninių reikalavimų neatitikimo) ir kitos rizikos turi būti prisiimamos trečiųjų asmenų.

2.2. FRD turėtų užtikrinti, kad FRD valdomoje erdvėje (FRD interneto svetainėje, mobiliojoje programoje, platformoje, bankomate, kliento el. paskyroje ir t. t.) trečiųjų asmenų teikiamos paslaugos, susijusios su kriptoturtu, būtų apribotos rizikos (pvz., ne mažesnio lygio, nei FRD taikomas, klientų identifikavimas, apribotas kriptoturto judėjimas, kriptoturtas padengtas realiuoju turtu ar taikomos kitos riziką mažinančios priemonės).

2.3. FRD turėtų užtikrinti, kad FRD valdomoje erdvėje ar trečiųjų asmenų valdomoje erdvėje, kurioje FRD teikia finansines paslaugas, FRD vidaus ir išorės komunikacijai pateikiama informacija (nuorodos), vartojamas FRD pavadinimas, priklausantys prekės ženklai ar kita informacija, padedanti identifikuoti FRD ar daryti kitokias sąsajas su FRD, nesudarytų sąlygų klientų klaidinimui ir nekurtų įspūdžio, kad FRD teikia su kriptoturtu susijusias paslaugas ir (arba) tokios paslaugos yra prižiūrimos, joms taikomi tokie patys apsaugos arba paslaugų standartai kaip ir finansinėms paslaugoms. Tuo atveju, kai FRD valdomoje erdvėje teikiamos ir su kriptoturtu susijusios paslaugos, FRD privalo užtikrinti, kad FRD valdomoje erdvėje finansinių paslaugų vartotojai būtų aiškiai, išsamiai ir nedviprasmiškai supažindinami su rizikomis, galinčiomis atsirasti naudojantis su kriptoturtu susijusiomis paslaugomis. Klientas turi būti informuojamas ne tik tada, kai pradeda naudotis trečiųjų šalių paslaugomis, vartotojo patvirtinimas, kad jis supranta su kriptoturtu susijusias rizikas, turi būti gaunamas periodiškai. FRD privalo užtikrinti, kad vartotojas aiškiai suprastų, jog toje pačioje erdvėje teikiamos ir prižiūrimos finansinės paslaugos, ir neprižiūrimos, susijusios su kriptoturtu, bei kuo šios paslaugos skiriasi.

3. Finansų rinkos dalyviai, teikdami finansines paslaugas klientams, kurie užsiima veikla, susijusia su kriptoturtu, turėtų užtikrinti, kad būtų laikomasi pinigų plovimo bei teroristų finansavimo prevenciją įgyvendinančių teisės aktų reikalavimų ir imamasi atitinkamų priemonių pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo rizikai valdyti.

3.1. Su kriptoturtu susijusi veikla ir paslaugos kelia didesnę pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo riziką, todėl FRD turi imtis atitinkamų pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos teisės aktuose nustatytų priemonių kylančiai rizikai mažinti ir valdyti.

3.2. FRD turėtų užtikrinti, kad, teikiant mokėjimo ar kitas finansines paslaugas verslo klientams, susijusiems su kriptoturtu, būtų įvertinta, ar toks klientas savo veikloje įgyvendina veiksmingą pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo rizikos valdymo kontrolę (asmenų, besinaudojančių tokių klientų paslaugomis tapatybės nustatymas ir patikrinimas, kliento pažinimo reikalavimų įgyvendinimas, operacijų stebėsenos užtikrinimas ir pan.). Tuo atveju, jeigu tokio kliento pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo prevencijos kontrolė yra nepakankama, FRD privalo imtis papildomų priemonių pinigų plovimo ir (arba) teroristų finansavimo rizikai mažinti ir valdyti.

II. DĖL PIRMINIO KRIPTOTURTO ŽETONŲ PLATINIMO

ICO – pirminis kriptoturto žetonų platinimas, kuriuo siekiama pritraukti kapitalo ar investicijų naujam produktui arba paslaugai sukurti, įmonei plėtoti ar jos veiklai plėsti. ICO vykdomas internetu, naudojant decentralizuotą viešą finansinių operacijų saugojimo sistemą (angl. *Distributed Ledger Technology, blockchain*) ir išleidžiamus žetonus parduodant už kriptoturtą arba realiąsias valiutas. Išleisti žetonai priklausomai nuo konkrečios emisijos sąlygų jų savininkams gali suteikti skirtingų teisių, pavyzdžiui, teisę dalyvauti įmonės valdymo procese, teisę gauti įmonės pelno dalį, teisę gauti dalį įmonės pajamų, teisę gauti palūkanų už investuotas lėšas, teisę atgauti investuotas lėšas ir gauti papildomų pajamų įmonei išperkant žetonus, teisę naudoti produktą ar naudotis paslaugomis nemokamai arba atsiskaitant žetonais, teisę parduoti žetoną kitam asmeniui ir pan.

Asmenys, įsigydami žetonus, paprastai siekia skirtingų tikslų: paremti jiems aktualų projektą, tapti įmonės dalininku, gauti palūkanų ar investicinę grąžą, uždirbti iš kylančios žetonų kainos ir jų pardavimo antrinėje rinkoje, žetonais atsiskaityti už sukurtą prekę ar paslaugą ir kt.

Nors ICO vykdymas nėra reglamentuotas konkrečiais teisės aktais, tačiau Lietuvos bankas, atsižvelgdamas į skirtingus ICO modelius ir skirtingas žetonų savybes, siekia atkreipti

ICO rengėjų ir žetonų platintojų dėmesį, kad kai kuriais atvejais šiai veiklai gali būti taikomi Lietuvos Respublikos teisės aktų reikalavimai.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad faktas, jog konkrečiam ICO modeliui taikytinas bent vienas iš toliau išvardytų teisinio reguliavimo režimų, reiškia, kad atitinkami subjektai turi vadovautis šios pozicijos I dalyje numatytais apribojimais, t. y. prižiūrimi finansų rinkos dalyviai neturėtų dalyvauti veikloje ar teikti paslaugų, susijusių su kriptoturtu, ir turėtų laikytis kitų šios pozicijos I dalyje nurodytų kriterijų ir reikalavimų.

1. **Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymo taikymas.** Tais atvejais, kai ICO metu išleidžiami žetonai turi vertybinių popierių požymių (suteikia teisę į nuosavybę, įmonės valdymą ar suteikia akcininkams kitokių teisių, pvz., teisę gauti bendrovės pelno dalį dividendų ar kitu pavidalu, numato palūkanų mokėjimą ar žetonų išpirkimą ar kt.), taip pat suteikiama galimybė juos perleisti kitiems asmenims, prekiauti antrinėje rinkoje ar organizuotos prekybos vietose, jų siūlymui taikomos Vertybinių popierių įstatymo nuostatos. Prieš pradėdant vertybinių popierių požymių turinčių žetonų platinimą Lietuvoje, turi būti parengtas ir paskelbtas Lietuvos banko (arba kitos Europos Sąjungos valstybės narės kompetentingos institucijos) patvirtintas prospektas (išskyrus Vertybinių popierių įstatyme numatytas išimtis). 2019 m. spalio 17 d. Lietuvos bankas išleido Vertybinių popierių požymių turinčių žetonų siūlymo (angl. *Security Token Offering, STO*) gaires¹⁰, kuriomis siekiama daugiau reguliacinio aiškumo rinkos dalyviams ir didesnės investuotojų apsaugos. Gairės atspindi Lietuvos banko požiūrį į žetonus kaip finansinę priemonę. Daugiausia dėmesio skiriama jų kvalifikavimui (kokius žetonus derėtų vertinti kaip turinčius vertybinių popierių ar kitų finansinių priemonių požymių), pateikiami konkretūs pavyzdžiai, teikiamos rekomendacijos, susijusios su vertybinių popierių požymių turinčių žetonų išleidimu, aiškinama, koks teisinis reguliavimas turėtų būti taikomas.

2. **Lietuvos Respublikos sutelktinio finansavimo įstatymo taikymas.** Tais atvejais, kai ICO turi Sutelktinio finansavimo įstatyme apibrėžto projekto požymių (verslo, profesinėms, mokslo, tiriamosioms ir kitoms reikmėms tenkinti parengtas projektas, kuriam įgyvendinti projekto savininkas siekia pritraukti lėšų iš visuomenės, skolindamasis iš finansuotojų arba suteikdamas jiems teisę dalyvauti valdant bendrovę ir formuojant jos kapitalą), platformos, per kurią vykdomas ICO, operatoriui turėtų būti taikomi Sutelktinio finansavimo įstatymo reikalavimai.

3. **Kolektyvinio investavimo subjektų veiklą reglamentuojančių įstatymų taikymas.** Tais atvejais, kai žetonus išleidžiantis subjektas ICO metu gautas lėšas kolektyviai investuoja į įvairius projektus (nebūtinai susijusius su kriptoturtu), siekdamas gauti gražos žetonų turėtojams, jo vykdomai veiklai turėtų būti taikomi kolektyvinio investavimo subjektų veiklą reglamentuojantys teisės aktai.

4. **Investicinių paslaugų teikimą reglamentuojančių įstatymų taikymas.** Tais atvejais, kai ICO metu išleidžiami žetonai turi finansinių priemonių (pvz., perleidžiamųjų vertybinių popierių, pinigų rinkos priemonių, išvestinių finansinių priemonių ar kitų Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatyme nurodytų priemonių) požymių, juos platinti gali tik licencijuoti finansų tarpininkai, kuriems yra taikomi Finansinių priemonių rinkų įstatymo reikalavimai.

5. **Antrinę rinką reglamentuojančių įstatymų taikymas.** Tais atvejais, kai ICO metu išleidžiami žetonai turi perleidžiamųjų vertybinių popierių, pinigų rinkos priemonių, išvestinių finansinių priemonių ar kitų Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatyme nurodytų finansinių priemonių požymių, subjektams, organizuojantiems ir (arba) vykdančioms aktyvią antrinę žetonų prekybą, arba subjektams, administruojantiems prekybos platformas, kuriose vykdoma antrinė žetonų prekyba, turėtų būti taikomi Finansinių priemonių rinkų įstatymo reikalavimai.

6. **Steigiamo FRD kapitalo formavimas vykdamas ICO.** Tais atvejais, kai ICO metu surinktas lėšas siekiama panaudoti steigiamo FRD kapitalui formuoti, yra taikomi konkrečios formos finansų įstaigai keliami kapitalo formavimo reikalavimai. Pavyzdžiui, banko steigimo ar licencijavimo atveju pagal Bankų įstatymo ir jį įgyvendinančių teisės aktų reikalavimus turi būti pateikiama informacija apie kvalifikuotą įstatinio kapitalo ir (arba) balsavimo teisių dalį

¹⁰ <https://www.e-tar.lt/portal/lt/legalAct/e1018840f18111e99681cd81dcdca52c>.

turinčius asmenis, duomenys, kad bankas turi reikiamą pradinį kapitalą, ir informacija apie tokio kapitalo kilmę. ICO vykdymas, siekiant suformuoti pradinį steigiamo FRD kapitalą, gaunant lėšas kriptoturtu, vėliau jį konvertuojant į tradicines valiutas, neturėtų riboti galimybės identifikuoti pirminį kriptoturto turėtoją, siuntėją ar investuotoją, įskaitant veiklą, iš kurios jis gautas, taip pat priemones, kuriomis jis perduotas. Steigiamas FRD turėtų sudaryti sąlygas atsekti visą kriptoturto judėjimo schemą: nuo pirminio jo įsigijimo ir pardavimo iki išpirkimo.

Pažymėtina, kad, sprendžiant dėl konkrečių Lietuvos Respublikos teisės aktų taikymo ir apimties konkretaus ICO atžvilgiu, turi būti analizuojamos ir vertinamos atitinkamo ICO sąlygos.

Ši pozicija periodiškai, bet ne rečiau kaip kartą per 6 mėnesius peržiūrima ir prireikus atnaujinama.
